

Rodzic jako reprezentant małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym o przestępstwo niealimentacji. Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2020 r., I KZP 4/20

GRZEGORZ WOLAK*

STRESZCZENIE

W glosie do postanowienia Sądu Najwyższego z 25.06.2020 r., I KZP 4/20, zaaprobowano wyrażone tam stanowisko, zgodnie z którym w postępowaniu karnym, prowadzonym o przestępstwo z art. 209 k.k. § 1 lub 1a przeciwko rodzicowi dziecka, prawa małoletniego może wykonywać drugi z rodziców. Krytyce poddano natomiast stwierdzenie, że jest tak dlatego, iż „czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w takim postępowaniu są czynnościami prawnymi dotyczącymi m.in. należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.”.

Słowa kluczowe: przestępstwo niealimentacji, małoletni pokrzywdzony, przedstawicielstwo ustawowe, postępowanie dotyczące należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania

I. WPROWADZENIE

W glosowanym postanowieniu z 25.06.2020 r., I KZP 4/20¹, Sąd Najwyższy uznał, że: „Czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo z § 1 lub 1a art. 209 k.k. przeciwko rodzicowi dziecka, są czynnościami prawnymi dotyczącymi m.in. należnych dziecku od tego rodzica środków

---

* Dr hab. Grzegorz Wolak, prof. WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w Rzeszowie, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Pracy, wiceprezes i Przewodniczący IV Wydziału Pracy w Sądzie Rejonowym w Stalowej Woli, ORCID: 0000-0003-3636-8440.

¹ OSNKW 2020, nr 7, poz. 40.

utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., zatem prawa małoletniego w tym postępowaniu może wykonywać drugi z rodziców”.

Zostało ono wydane na skutek pytania prawnego Sądu Rejonowego dla K.-K. w K. przekazanego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 441 § 1 k.p.k. Brzmiało ono następująco: „Czy w sprawach o przestępstwo z art. 209 k.k. («niealimentację») małoletni pokrzywdzony może być reprezentowany przez jednego z rodziców w sytuacji, gdy oskarżonym (podejrzany) jest drugi z rodziców, czy też w sytuacji takiej drugi z rodziców nie może reprezentować pokrzywdzonego dziecka, a do zapewnienia małoletniemu pokrzywdzonemu należytej reprezentacji konieczne jest ustanowienie dla niego kuratora zgodnie z wymogami art. 98 § 2 i 3 oraz art. 99 k.r.io.?”². Sąd Najwyższy w Izbie Karnej odmówił podjęcia uchwały w tym zakresie. Uznał, że w sprawie nie zachodziła konieczność dokonania zasadniczej wykładni ustawy, czyli wykładni wykraczającej poza zwykłą wykładnię operatywną i przeciwdziałającą rozbieżnościom interpretacyjnym już zaistniałym w orzecznictwie bądź mogącym – z uwagi np. na istotne różnice poglądów doktryny – w nim zaistnieć, które to rozbieżności są niekorzystne dla prawidłowego stosowania prawa w praktyce.

Przedmiotem glosy będzie przede wszystkim krytyczna ocena części stwierdzeń zawartych w uzasadnieniu wskazanego na wstępie postanowienia. Zaaprobować należy natomiast stanowisko, że prawa małoletniego w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo z art. 209 k.k. § 1 lub 1a przeciwko rodzicowi dziecka może wykonywać drugi z rodziców. Fakt, że orzeczenie zostało wydane przez Izbę Karną Sądu Najwyższego, nie zwalniał bowiem z potrzeby zachowania jurydycznej precyzji i staranności, jeśli idzie o formułowanie wypowiedzi odnośnie do wykładni normy prawa cywilnego (prawa rodzinnego i opiekuńczego jako działu podstawowego prawa cywilnego) odnoszącej się do zasad reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym. Tymczasem już *prima facie* rodzi się refleksja,

---

² Również do Izby Cywilnej Sądu Najwyższego wpłynęło tożsamej treści zagadnienie prawne: „Czy w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.io. w zw. z art. 98 § 3 k.r.io. postępowaniem dotyczącym należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania jest postępowanie o przestępstwo z art. 209 § 1 k.k.?” Sąd Najwyższy postanowieniem z 5.12.2019 r., III CZP 37/19, odmówił jednak podjęcia uchwały w trybie art. 390 k.p.c. z uwagi na zmianę sytuacji procesowej, tj. osiągnięcie przez małoletniego pokrzywdzonego pełnoletniości po przedstawieniu zagadnienia prawnego. W jeszcze innej sprawie (III CZP 91/19) zwrócono się do Sądu Najwyższego z zagadnieniem prawnym: „Czy w sprawie o uchylenie skonkretyzowanego obowiązku alimentacyjnego z powództwa rodzica, który na podstawie prawomocnego postanowienia sądu opiekuńczego przejął wykonywanie pieczy nad małoletnim dzieckiem, występującym w charakterze strony pozwanej, małoletni wierzyciel alimentacyjny winien być reprezentowany przez rodzica, który dotychczas wykonywał pieczę nad małoletnim i jest uprawniony do odbioru alimentów, czy zgodnie z dyspozycją art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o. małoletni winien być reprezentowany przez kuratora ustanowionego przez sąd opiekuńczy?”

że Sąd Najwyższy błędnie rozumie pojęcie czynności prawnych, o którym mowa w art. 98 § 2 k.r.o. Co więcej, w sposób nieuprawniony uznaje za czynności prawne zachowania stron podjęte w toku postępowania karnego, będące czynnościami procesowymi, takie jak np. złożenie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, złożenie wniosku o ściganie, czy też złożenie zeznań. Te ostatnie nie są czynnościami prawnymi. Czynności prawne należą wszak do klasy zdarzeń cywilnoprawnych, a więc faktów, z którymi normy prawa cywilnego łączą skutki w postaci powstania, zmiany lub ustania określonego stosunku cywilnoprawnego albo skutki w sferze podmiotowości cywilnoprawnej³. Pomieszano w uzasadnieniu tego judykatu pojęcie czynności prawnej jako kategorii cywilnego prawa materialnego (prawa prywatnego) i czynności procesowej jako kategorii prawa karnego procesowego (prawa publicznego). Tym samym zapatrywanie takie dotknięte jest błędem logicznym w postaci kategoriálnego przesunięcia.

Najpierw przedstawione zostaną stan faktyczny sprawy, stanowisko sądów, a potem dokonana zostanie ocena stanowiska Sądu Najwyższego.

II. STAN FAKTYCZNY I STANOWISKO SĄDU ODWOŁAWCZEGO

Prokurator Prokuratury Rejonowej w K. wniósł do Sądu Rejonowego w K. dwa akty oskarżenia przeciwko K.T., zarzucając mu popełnienie na szkodę małoletniej córki M.T. dwóch, różnych czasowo przestępstw niealimentacji określonych w art. 209 § 1a k.k. Sprawom nadano sygnatury: II K (...) oraz II K (...), a wydanym w drugiej ze spraw postanowieniem z 9.01.2020 r. połączono ją ze sprawą II K (...), w celu ich dalszego prowadzenia we wspólnym postępowaniu. Wcześniej sędzia wymienionego sądu na podstawie art. 337 § 1 w zw. z art. 334 § 1 i 3 k.p.k. zarządził 3 września 2019 r. zwrot oskarżycielowi publicznemu aktu oskarżenia wniesionego w sprawie II K (...), w celu usunięcia jego braków, „poprzez wskazanie prawidłowej osoby reprezentującej prawa małoletniego pokrzywdzonego i dołączenie dowodu zawiadomienia tej osoby o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu zgodnie z dyspozycją art. 334 § 3 k.p.k., a to w terminie 7 dni pod rygorem uznania aktu oskarżenia za bezskuteczny”. W uzasadnieniu zarządzenia wskazano, że „matka małoletniej nie może wykonywać jej praw jako osoby pokrzywdzonej w niniejszej sprawie, gdyż oskarżony jest ojcem pokrzywdzonej, co potwierdza treść powszechnie akceptowanej uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 30.09.2010 r., I KZP 10/10⁴.

³ Zob. np. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018, s. 136.

⁴ OSNKW 2010, nr 10, poz. 84 (z glosami aprobuującymi W. Sycha, „Ius Novum” 2011, nr 1, s. 197-203; M. Manikowskiej, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 1, s. 139-146; S. Durczak-Żochowskiej, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 4, s. 93-106 i M. Kornak, *Lex/el.2010*; częściowo krytyczną T. Partyk, *Lex/el. 2014* oraz takimiż uwagami

Tym samym małoletni pokrzywdzony, w razie ewentualnej woli, pozbawiony byłby możliwości występowania w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego i dochodzenia swoich praw. Wprawdzie w uchwale tej wspomniano, iż wniosek o ściganie może złożyć drugi z rodziców, niemniej jednak pokrzywdzony może wyrazić także wolę uczestniczenia w procesie w charakterze strony, a tym samym domagać się ukarania sprawcy – co znacznie wykracza poza wyjątek ustanowiony w treści art. 98 k.r.o.”

Zażalenie na to zarządzenie złożył prokurator, podnosząc zarzut obrazy przepisów postępowania mających wpływ na treść zarządzenia, czyli art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., przez ich błędną wykładnię i uznanie, że „(...) w sprawie, w której oskarżonym o czyn z art. 209 § 1a k.k. jest jeden z rodziców małoletniego pokrzywdzonego, drugi rodzic nie może reprezentować praw małoletniego pokrzywdzonego w toku postępowania karnego, mimo że k.r.o. wprost stanowi, iż jest dopuszczalne reprezentowanie praw małoletniego przez jego rodzica przy czynnościach prawnych między małoletnim a drugim z rodziców, gdy czynność prawna dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania, co w konsekwencji skutkowało uznaniem, że akt oskarżenia wniesiony w sprawie zawiera braki formalne”. W zażaleniu odwołano się do uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego z 30.09.2010 r., I KZP 10/10, w której wskazano na możliwość złożenia wniosku o ściganie w imieniu małoletniego pokrzywdzonego przez jednego z rodziców w wypadku popełnienia przez drugiego z rodziców przestępstwa niealimentacji. Zdaniem skarżącego pogląd ten powinien być interpretowany szerzej, tzn. że „istnieje możliwość reprezentowania praw małoletniego pokrzywdzonego w sprawie o czyn z art. 209 § 1a k.k. przez jednego z rodziców przeciwko drugiemu z rodziców z uwagi na wyraźne wyłączenie zawarte w przepisach k.r.o.”.

Sąd Rejonowy w K., rozpoznając zażalenie, powziął wątpliwości co do prawidłowości tego stanowiska. Dał temu wyraz, przedstawiając Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia (art. 441 § 1 k.p.k.). W jego ocenie chodzi tu o zasadniczą wykładnię przepisów art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 i art. 98 § 3 k.r.o., z których pierwszy stanowi generalną zasadę reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym przez jego przedstawiciela ustawowego

---

R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 2, s. 59-61). Stanowiła ona odpowiedź na następujące zagadnienie prawne: „Czy regulacje art. 51 § 2 k.p.k. oraz art. 98 § 2 pkt 2 i § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wyłączają uprawnienie rodzica małoletniego pokrzywdzonego do wykonywania jego praw w postępowaniu z oskarżenia prywatnego przeciwko drugiemu z rodziców, któremu przysługuje władza rodzicielska?”

(rodzica), która jednak doznaje ograniczeń w sytuacji opisanej przez normę wymienionych przepisów k.r.o. Wynika z niej, że jeżeli w postępowaniu stronami są dziecko (w sprawie karnej pokrzywdzonym) oraz jeden z rodziców (w sprawie karnej oskarżonym), to możliwość reprezentowania dziecka przez drugiego z rodziców jest wyłączona, a do prawidłowej jego reprezentacji, zgodnie z art. 99 k.r.o., należy ustanowić kuratora. Sąd ten nie ma wątpliwości, że jeden z rodziców może reprezentować dziecko w sprawie cywilnej przeciwko drugiemu z rodziców o alimenty, jednak w jego ocenie problem powstaje w sytuacji, gdy w tej samej konfiguracji osobowej dochodzi do sprawy, której przedmiotem jest odpowiedzialność karna jednego z rodziców za uchylenie się od ustalonego już w inny sposób obowiązku alimentacyjnego. W przeciwieństwie do sprawy cywilnej nie jest to bowiem sprawa o „należne dziecku od drugiego z rodziców środki utrzymania i wychowania”, lecz sprawa, której przedmiotem jest odpowiedzialność karna jednego z rodziców, który nie realizuje obowiązku alimentacyjnego wynikającego z innego źródła. Istotą tej sprawy nie jest ustalenie i wymiar obowiązku alimentacyjnego, lecz ocena, czy doszło do zawinionego niewywiązywania się z już ustalonego obowiązku.

Sąd ten wyraził wątpliwość co do możliwości uznania, że postępowanie karne toczące się przeciwko jednemu z rodziców, któremu zarzucono występki z art. 209 k.k., jest sprawą o „należne dziecku od drugiego z rodziców środki utrzymania i wychowania” w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., a zatem czy w takim postępowaniu małoletni pokrzywdzony może być reprezentowany przez drugiego z rodziców. Wprawdzie w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z 30.09.2010 r., I KZP 10/10, odniesiono się częściowo do kwestii reprezentacji małoletniego w sprawie o występki z art. 209 § 1 k.k. Wskazano bowiem na możliwość złożenia wniosku o ściganie w imieniu małoletniego pokrzywdzonego przez jednego z rodziców w wypadku popełnienia tego występkę przez drugiego z rodziców. Otwartą kwestią pozostaje jednak, czy umożliwienie rodzicowi takiego działania upoważnia go również do dalszego reprezentowania małoletniego w toku postępowania przygotowawczego, a potem sądowego. Jego zdaniem można przyjąć, że dopuszczenie uprawnienia jednego z rodziców do złożenia wniosku o ściganie drugiego rodzica za występki z art. 209 k.k. popełniony na szkodę małoletniego dziecka tych rodziców oznacza dopuszczenie zgłaszającego rodzica do postępowania karnego jako przedstawiciela ustawowego pokrzywdzonego. Możliwe jednak jest też uznanie, że powyższe uprawnienie stanowi „wyjątkowy wyłom” w zakazie reprezentacji małoletniego wyrażony w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. W takim wypadku – jako wyjątek – nie może on być interpretowany rozszerzająco, co znaczy, że poza uprawnieniem do złożenia wniosku o ściganie wyłączona jest możliwość dalszej reprezentacji małoletniego w postępowaniu karnym. Nie ma przy tym znaczenia ani charakter popełnionego przestępstwa, ani tryb jego ścigania, a w konsekwencji dla

prawidłowego reprezentowania prawa małoletniego konieczne jest wyznaczenie kuratora. Sąd odwołał się w tym zakresie do stanowiska wyrażonego w piśmiennictwie przez A.Z. Krawiec⁵. Zwrócił też uwagę na niejednorodność stanowiska w tym względzie ze strony Rzecznika Praw Dziecka⁶.

III. STANOWISKO SĄDU NAJWYŻSZEGO

W ocenie Sądu Najwyższego sąd odwoławczy nie wyciągnął należytego wniosku z uzasadnienia uchwały z 30.09.2010 r., I KZP 10/10. Wywiódł, że dopuszczenie przez Sąd Najwyższy w tamtej sprawie złożenia przez rodzica małoletniego pokrzywdzonego wniosku o ściganie przestępstwa niealimentacji popełnionego przez drugiego rodzica przemawia za przyjęciem, że rodzic uprawniony do złożenia wspomnianego wniosku może w imieniu pokrzywdzonego podejmować inne przysługujące mu z mocy prawa uprawnienia. Nie ma bowiem powodów, by uznać, że uprawnienie do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa stanowi „wyjątkowy wyłom” w zakazie reprezentacji małoletniego dziecka przez rodzica wyrażony w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. i poza złożeniem wniosku o ściganie nie może on wykonywać w imieniu dziecka innych czynności w sprawie o czyn (ujmując zbiorczo) z art. 209 k.k. prowadzonej przeciwko drugiemu z rodziców. Inaczej mówiąc, uznanie, że jeden z rodziców może w imieniu dziecka podjąć czynność fundamentalną, warunkującą wszczęcie postępowania przeciwko sprawcy przestępstwa, narzuca wniosek (*a maiori ad minus*), że może też podejmować za pokrzywdzonego inne czynności.

Sąd Najwyższy opowiedział się za tezą, że rodzic pokrzywdzonego przestępstwem niealimentacji dziecka może je reprezentować w postępowaniu prowadzonym przeciwko drugiemu z rodziców, w szerszym zakresie niż tylko złożenie wniosku o ściganie. Zauważył, że na takim stanowisku stoi również doktryna. I tak W. Hazuka⁷, jeszcze na gruncie poprzednio obowiązującego stanu prawnego wyraził pogląd analogiczny do poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z 30.09.2010 r., I KZP 10/10. Stwierdził, odwołując się do art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.,

---

⁵ Zob. A.Z. Krawiec, *Kurator jako podmiot reprezentujący małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11, s. 118-132.

⁶ W piśmie z 29.11.2019 r. adresowanym do Prezesów Sądów Apelacyjnych wskazał on bowiem na konieczność ustanowienia kuratora dla małoletniego we wszystkich postępowaniach sądowych, a obowiązek ten wywodził m.in. ze wspomnianej uchwały Sądu Najwyższego z 30.10.2010 r., I KZP 10/10. Natomiast w piśmie z 29.01.2020 r., sporządzonym w związku z wystąpieniem Prokuratora Rejonowego w K., poinformowano również, odwołując się do uchwały I KZP 10/10, że zdaniem Rzecznika Praw Dziecka w sprawie o przestępstwo z art. 209 k.k., toczącej się przeciwko jednemu z rodziców, pokrzywdzone dziecko może być reprezentowane przez drugiego z rodziców.

⁷ W. Hazuka, *Wykonanie praw pokrzywdzonego małoletniego, gdy sprawcą przestępstwa jest jego przedstawiciel ustawowy lub opiekun*, „Problemy Praworządności” 1972, nr 10, s. 38-39.

że „(...) wbrew zakazowi, wynikającemu z art. 98 § 2 k.r. i op., jedno z rodziców może reprezentować dziecko, gdy czynność prawna dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania; a zatem w sprawach o przestępstwa z art. 186 k.k. (odpowiednik art. 209 obowiązującego k.k.) rodzic, pod opieką którego dziecko pozostaje, wykonuje jego prawa jako strony pokrzywdzonej”. Także J. Misztal-Konecka⁸ jest zdania, na gruncie art. 98 § 2 k.r.o., że „z uwagi na sprzeczność interesów wykluczone jest wykonywanie praw pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego zarówno przez przedstawiciela ustawowego będącego sprawcą przestępstwa, jak też przez drugiego z przedstawicieli ustawowych niebędącego sprawcą przestępstwa. Rodzic (opiekun) niebędący sprawcą przestępstwa powinien zwrócić się do sądu opiekuńczego o ustanowienie kuratora. Jeżeli tego nie czyni, obowiązek ten ciąży na organie procesowym, albowiem zgodnie z treścią art. 572 § 2 k.p.c., m.in. prokurator, sąd i organy Policji mają obowiązek zawiadomić sąd opiekuńczy zawsze, kiedy powezmą wiadomość o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania opiekuńczego z urzędu. Konsekwencją praktyczną prezentowanego poglądu jest reprezentacja pokrzywdzonego przez kuratora w przypadku przestępstwa popełnionego na szkodę podopiecznego przez przedstawiciela ustawowego, jego małżonka lub inne dziecko pozostające pod władzą tego przedstawiciela ustawowego. Jako wyjątek wymienić trzeba, wskazane już przez W. Hazukę, przestępstwo niealimentacji, ponieważ pozostaje ono w oczywistej korelacji z dochodzeniem środków utrzymania i wychowania, o których mowa w art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o. Stanowisko to ma istotne znaczenie w przypadku – najczęściej chyba goszczącego na wokandach sądowych przestępstwa popełnionego na szkodę członków rodziny – czynu z art. 207 k.k., ponieważ w odniesieniu do przestępstwa znęcania się przez jedno z rodziców (opiekunów) nad małoletnim (ubezwłasnowolnionym) drugie z rodziców nie może wykonywać praw pokrzywdzonych dzieci”.

Jak zauważył ponadto Sąd Najwyższy, komentatorzy kodeksu postępowania karnego także nie mają wątpliwości co do możliwości wykonywania w rozpatrywanym wypadku praw małoletniego pokrzywdzonego przez jego rodzica. K. T. Boratyńska na gruncie art. 159 k.r.o. jest zdania, że sąd opiekuńczy powinien ustanowić kuratora do wykonywania praw osoby pozostającej pod opieką w postępowaniu sądowym. Sąd opiekuńczy podejmuje powyższe działania na podstawie zawiadomienia prokuratora bądź sądu. Nie dotyczy to spraw o niepłacenie alimentów, ponieważ, zgodnie z treścią art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., rodzic jest uprawniony do reprezentowania

---

⁸ J. Misztal-Konecka, *Reprezentacja w postępowaniu karnym pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 16, s. 869.

dziecka w postępowaniu przeciwko drugiemu z rodziców⁹. Także G. Krysztofiuk zakazu reprezentacji małoletniego przez drugiego rodzica nie odnosi do przestępstwa z art. 209 k.k. „Przestępstwo to dotyczy bowiem należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania, co zgodnie z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. *in fine* nie pozbawia rodzica prawa do reprezentowania dziecka w sprawie przeciwko drugiemu rodzicowi”¹⁰.

Sąd Najwyższy wskazał także, że chociaż rzeczywiście przedmiotem postępowania o przestępstwa z art. 209 k.k. jest odpowiedzialność karna sprawcy (zazwyczaj jednego z rodziców) za uchylanie się od ustalonego już w inny sposób obowiązku alimentacyjnego, to w tle tej sprawy zawsze pozostają należne dziecku (gdy ono jest pokrzywdzonym) od drugiego z rodziców środki utrzymania i wychowania. Nie jest też bez znaczenia, że o ile w toku postępowania rodzic dziecka zdecyduje o aktywnym udziale w procesie w charakterze oskarżyciela posiłkowego, o tyle w jego imieniu może wnioskować o warunkowe umorzenie postępowania, względnie wymierzenie sprawcy kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania i w obu wypadkach postulować nałożenie obowiązku wykonywania ciężącego na oskarżonym obowiązku łóżenia na utrzymanie dziecka (art. 67 § 3, art. 72 § 1 pkt 3 k.k.), jak też wnioskować o orzeczenie obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody (art. 46 § 1 k.k.). Nie ulega wątpliwości, że taka czynność już wprost dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Skoro Sąd Najwyższy w uchwale w sprawie I KZP 10/10 przyjął, że rodzic dziecka pokrzywdzonego przez drugiego z rodziców przestępstwem niealimentacji może w imieniu dziecka złożyć wniosek o ściganie, to tym samym przyjął, że złożenie tego wniosku jest wymienioną w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. czynnością prawną dotyczącą należnych dziecku od rodzica środków utrzymania i wychowania. Konsekwentnie wyraził pogląd, że takimi czynnościami będą też inne czynności przysługujące pokrzywdzonemu w postępowaniu karnym o przestępstwa wymienione w art. 209 k.k.

W głosowanym postanowieniu stwierdzona ponadto, że stanowisko zajęte w uchwale I KZP 10/10, było następstwem przyjęcia, iż art. 51 § 2 k.p.k. wymaga uwzględniania podczas jego wykładni przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących reprezentacji małoletniego przez jego przedstawicieli ustawowych, w szczególności art. 97 § 1 i 2, art. 98 § 2 i 3 oraz art. 99 k.r.o. Zauważono, że z punktu widzenia możliwości reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego

---

⁹ Zob. K.T. Boratyńska, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, A. Sakowicz (red.), Warszawa 2015, nb 3, s. 169.

¹⁰ Zob. G. Krysztofiuk, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, D. Drajewicz (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 51 k.p.k., nb 7, Legalis.

przez rodzica w postępowaniu, w którym postawiono drugiemu z rodziców zarzut popełnienia przestępstwa z art. 209 § 1, względnie § 1a k.k., znaczenie ma w szczególności art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* i § 3 k.r.o. Pierwszy z tych przepisów stanowi, że wyłączenie możliwości reprezentacji dziecka przez jednego z rodziców nie odnosi się do czynności dotyczących należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania, a drugi o odpowiednim stosowaniu § 2 w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym.

Dla Sądu Najwyższego ważnym argumentem podczas dokonywania wykładni systemowej art. 51 § 2 k.p.k. było ponadto przyjęcie, że „czynności”, o których mowa w art. 98 § 2 k.r.o., to nie tylko czynności cywilnoprawne. Zawarty w art. 98 § 3 k.r.o. zakaz reprezentacji odnosi się też do każdego postępowania przed sądem, w tym do postępowania karnego. Skoro tak, to Sąd Najwyższy zgodził się z zawartym w uzasadnieniu uchwały w sprawie I KZP 10/10 argumentem, że za uwzględnieniem zawartego w art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o. wyłączenia od ograniczenia możliwości reprezentacji dziecka przez rodziców, o którym mowa w początkowej części art. 98 § 2 k.r.o., przemawia „potrzeba zachowania konsekwencji w odesłaniu systemowym”. Tym samym, w ślad za akceptacją uchwały I KZP 10/10, powinna iść akceptacja wyłączenia tego ograniczenia w odniesieniu do spraw o przestępstwa określone w art. 209 k.k., popełnione przez jednego z rodziców. W głosowanym postanowieniu podkreślono, że w wymienionej uchwale rezultaty wykładni systemowej zostały wsparte argumentami odnoszącymi się do wykładni funkcjonalnej. Ochrona dobra rodziny, potrzeba zapobieżenia możliwości jej rozkładu oraz utraty więzi między rodzicem i dzieckiem przez instrumentalnie podejmowane przez jednego z rodziców decyzje procesowe mogą szkodzić tak rozumianemu dobru dziecka. W związku z powyższym także rezultaty przedstawionej wcześniej wykładni systemowej art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o. należy zweryfikować z perspektywy ich zgodności z dobrem dziecka. W literaturze podkreśla się, że za wyłączeniem możliwości reprezentowania dziecka przez rodzica w sytuacjach, o których mowa w początkowej części art. 98 § 2 k.r.o., przemawia nie tyle fakt, czy *in concreto* dobro dziecka zostało zagrożone, ale występujące w tego typu sytuacjach wysokie ryzyko jego zagrożenia¹¹. Można więc przyjąć, że o wyłączeniu przez prawodawcę wymienionych w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. dwóch przypadków reprezentacji dziecka przez rodzica z zakresu zakazu wynikającego z początkowej części art. 98 § 2 k.r.o. zdecydowała ocena, iż nie istnieje wówczas zagrożenie dla dobra dziecka. W taki sposób prawodawca potraktował czynności

---

¹¹ Zob. np. H. Ciepla, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011, teza 13 komentarza do art. 98; J. Stryk, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Osajda (red.), Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 98 k.r.o., teza 19.

polegające na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo dotyczące należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Brak jest przekonujących argumentów, które mogłyby różnicować w tym zakresie reprezentację małoletniego w postępowaniu cywilnym od postępowania karnego dotyczącego popełnienia przez jednego z rodziców przestępstwa z art. 209 k.k.

Jako argument wzmacniający taką wykładnię art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* i art. 98 § 3 k.r.o. Sąd Najwyższy potraktował także dokonaną w 2017 r. nowelizację art. 209 k.k.¹². Prawodawca ograniczył opis czynu zabronionego do uchylania się od wykonania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem lub też inną umową. Zrezygnował ze znamienia „uporczywego” uchylania się, które miało charakter ocenny, a w jego miejsce wprowadził wymóg łącznej wysokości powstałych wskutek tego zaległości stanowiącej równowartość co najmniej trzech świadczeń okresowych albo co najmniej 3-miesięcznego okresu opóźnienia zaległego świadczenia innego niż okresowe. Z tego zobiektywizowania znamion przestępstwa niealimentacji można wnosić o zmniejszeniu możliwości ewentualnych nadużyć jednego z rodziców, który działając we własnym interesie, a nie dla dobra dziecka, składałby niezasadne wnioski o ściganie, czy zbędnie forsował aktywny udział w procesie małoletniego pokrzywdzonego.

W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że **czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo z art. 209 k.k. § 1 lub 1a przeciwko rodzicowi dziecka są czynnościami prawnymi dotyczącymi m.in. należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., zatem prawa małoletniego w tym postępowaniu może wykonywać drugi z rodziców.** Na zakończenie za celowe uznał wspomnieć, że chociaż dla interpretacji przepisów prawa nie mają znaczenia określone realia kadrowe i budżetowe organów wymiaru sprawiedliwości i powiązanych z nimi instytucji, to przy wielkim wzroście, po nowelizacji z 2017 r., liczby postępowań przygotowawczych (blisko 120 tys. rocznie) i sądowych (ponad 46 tys. rocznie; dane z 2018 r.¹³) prowadzonych w sprawach o przestępstwa z art. 209 k.k. uznanie konieczności udziału kuratora w postępowaniu zawsze, gdy pokrzywdzonym jest małoletni, prowadziłyby do poważnych następstw, wynikających ze znacznego obciążenia sądów opiekuńczych wnioskami o wyznaczenie kuratora, możliwych

¹² Zob. art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 773).

¹³ Zob. <https://www.rpo.gov.pl/content/kary-za-nieplacenie-alimentow-dane-statystyczne>, dostęp: 10.06.2020 r.

trudności w pozyskiwaniu kuratorów, jak też z bardzo znacznego wzrostu wydatków Skarbu Państwa przy spodziewanym ustanawianiu w przeważającej części spraw kuratorów z urzędu.

IV. OCENA STANOWISKA SĄDU NAJWYŻSZEGO

Poza przedmiotem zainteresowania glosatora będzie dokonana przez Sąd Najwyższy ocena braku istnienia podstaw do wydania uchwały w trybie art. 441 § 1 k.p.k. Poniżej się chcę odnieść do wywodów zawartych w uzasadnieniu postanowienia, a dotyczących możliwości reprezentacji w postępowaniu karnym o przestępstwo niealimentacji małoletniego pokrzywdzonego przez drugiego rodzica i przytoczonej tam argumentacji prawnej.

I. Ocenę stanowiska Sądu Najwyższego należy rozpocząć od przypomnienia doktrynalnych definicji pojęcia czynność prawna. Kodeks cywilny, tak samo jak kodeks zobowiązań¹⁴, a odmiennie od przepisów ogólnych prawa cywilnego, nie definiuje bowiem pojęcia czynności prawnej. Art. 40 wzmiankowanego dekretu z dnia 12 listopada 1946 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego¹⁵, który wszedł w życie 1 stycznia 1947 r., *expressis verbis* definiował czynność prawną, jako czynność zmierzającą do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku prawnego. Art. 56 k.c. stwierdza zaś jedynie, że czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz także te, które wynikają z ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów.

W zakresie rozumienia pojęcia „czynność prawna” w doktrynie zasadniczo wyróżnić można trzy stanowiska.

Pierwsze prezentowane jest m.in. przez S. Grzybowskiego i A. Woltera, według których czynność prawna to stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, stanowiące uzewnętrznioną decyzję podmiotu prawa cywilnego wywołania skutków cywilnoprawnych w postaci powstania, zmiany lub ustania określonego stosunku cywilnoprawnego, z którym to stanem faktycznym ustawa wiąże skutki wyrażone w tym oświadczeniu woli, a także skutki oświadczeniem woli nieobjęte, lecz wynikające z ustawy, zasad współżycia społecznego lub ustalonych zwyczajów¹⁶.

---

¹⁴ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598).

¹⁵ Dz. U. Nr 67, poz. 369, ze zm.

¹⁶ Zob. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego. Część Ogólna*, t. I, Ossolineum 1974, s. 481; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo...*, s. 309-315. Tak też np. J. Mojak, [w:] T.A. Filipiak, J. Mojak, M. Nazar, E. Niezbecka, *Zarys prawa cywilnego*, Lublin 2006, s. 146; A. Kawałko, H. Witczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2014, s. 140; A. Bieliński, M. Pannert, *Prawo cywilne – część ogólna. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2018, s. 74.

Zgodnie z drugim zapatrywaniem¹⁷, czynność prawna to czynność konwencjonalna podmiotu prawa cywilnego, tzn. działanie, którego sens nie wynika z samej natury tego działania, lecz wyznaczony jest przez porządek prawny, czyli konwencjonalny. Czynność konwencjonalna polega na tym, że mocą pewnych wyraźnie ustanowionych lub zwyczajowo ukształtowanych reguł pewnym czynnościom psychofizycznym nadaje się sens społeczny, kulturowy¹⁸. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez M. Gutowskiego¹⁹, czynność prawna to oparta na oświadczeniu woli czynność konwencjonalna, za pomocą, której podmioty cywilnoprawne, w sposób i przy spełnieniu przesłanek prawem przewidzianych, wywołują skutki w sferze prawa cywilnego. Wskazuje on zalety tej definicji. Po pierwsze, mówi ona, że czynność prawna sama w sobie jest podtypem teoretycznej konstrukcji czynności konwencjonalnej i nie musi być traktowana jako zespół tych czynności nawet wtedy, gdy składa się z więcej niż jednej częściowej czynności konwencjonalnej²⁰. Po drugie, tłumaczy ona istotę czynności prawnej, wskazując, że wywołanie skutków cywilnoprawnych następuje przede wszystkim przez oświadczenie woli oraz ewentualnie przez spełnienie dalszych przesłanek prawem przewidzianych. Po trzecie, definicja ta daje wyraz zobiektywizowanemu rozumieniu czynności prawnej, wyraźnie odrywając znaczenie prawne tej czynności od woli wewnętrznej strony. Jednocześnie definicja, dając wyraz temu, że to właśnie wola stron leży u podstaw istoty czynności prawnej, nawiązuje pośrednio do istnienia szeroko pojmowanej autonomii woli i kompetencji generalnej podmiotów do kształtowania stosunków w sferze prawa cywilnego, których obowiązywanie nie budziło wątpliwości nawet jeszcze przed wprowadzeniem art. 353¹ do kodeksu cywilnego²¹.

¹⁷ Zob. Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego, t. II, Prawo cywilne – część ogólna*, Z. Radwański (red.), Warszawa 2008, s. 18 i n.; tenże, *Jeszcze w sprawie bezwzględnie nieważnych czynności prawnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 6, s. 93-99; T. Gizbert-Studnicki, *O nieważnych czynnościach prawnych w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1975, nr 4, s. 70-82; J. Preussner-Zamorska, *Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym*, Warszawa 1983; Z. Ziemiński, *W sprawie czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 8, s. 104-107; S. Czepita, *Reguły konstytucyjne a system prawny*, Szczecin 1996; S. Czepita, Z. Kuniewicz, *Spór o konwalidację nieważnych czynności prawnych*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 9, s. 79-87; M. Gutowski, *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2008, s. 13-22.

¹⁸ Zob. Z. Ziemiński, [w:] *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997, s. 30.

¹⁹ Zob. M. Gutowski, *Nieważność...*, s. 19-20.

²⁰ Odmiennego zdania jest jednak Z. Ziemiński, *W sprawie czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 8, s. 104. Według niego odnoszenie np. do umowy terminu „czynność konwencjonalna” stanowi błąd przesunięcia kategoryjnego: „Najprostsza umowa traktowana być musi nie jako czynność konwencjonalna, lecz jako zespół czynności konwencjonalnych różnych podmiotów”.

²¹ Zob. Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1977, s. 95 i n.; tenże, [w:] *System prawa cywilnego, t. III, Część I. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Wrocław 1981, Z. Radwański (red.), s. 360 i n.; S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego. Część ogólna, t. I*, S. Grzybowski (red.), Ossolineum 1974, s. 51 i n.; A. Stelmachowski, *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969, s. 97 i n.

Wreszcie trzecie stanowisko, prezentowane m.in. przez A. Szpunara²², utożsamia pojęcia „czynność prawna” i „oświadczenie woli”. Jego zdaniem „po pierwsze, przy określaniu wszystkich podstawowych pojęć prawnych konieczne jest ograniczenie ich istotnych cech do jak najmniejszej liczby. Nikt nie kwestionuje tezy, że czynność prawna może składać się tylko z jednego oświadczenia woli”. Uważa on dalej, że „bez znaczenia jest okoliczność, czy z punktu widzenia statystycznego są to wypadki najczęstsze. Po drugie, uzyskujemy w ten sposób wspólny mianownik dla zjawisk identyfikowanych w życiu prawnym. Każdy z nas posługuje się wyrażeniami tymi terminami i jakoś nigdy nie prowadzi to do nieporozumień. Oświadczenie woli jest terminem powszechnie zrozumiałym, bo wywołującym określone skojarzenia”. Na gruncie kodeksu zobowiązań stanowisko takie reprezentował także R. Longchamps de Berier²³, stwierdzając, że „ponieważ istotną częścią składową każdej czynności prawnej jest oświadczenie woli wywołania skutku prawnego, przeto najogólniej można nazwać czynności prawne oświadczeniami woli”.

To ostatnie stanowisko jest nie do zaakceptowania. Nie można bowiem zapominać o tym, że choć oświadczenie woli stanowi rdzeń pojęcia „czynność prawna”, to bynajmniej nie jest z nim tożsame. Przepisy prawne wiążą bowiem często konsekwencje prawne nie z jednym, lecz z wieloma oświadczeniami woli (np. umowy), ale co istotniejsze niejednokrotnie wymagają one spełnienia się innych – poza oświadczeniem woli – okoliczności (elementów) koniecznych do tego, by powstały określone w treści oświadczenia woli konsekwencje prawne (np. wydania rzeczy, wpisu do księgi wieczystej²⁴, wydania decyzji przez organ administracji). Pojęcie czynności prawnej służy w tych wszystkich wypadkach do oznaczenia całości zdarzenia prawnego, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli²⁵.

---

²² Zob. A. Szpunar, *O konwalidacji nieważnej czynności prawnej*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 5, s. 21 i n. Z krytyką czynności konwencjonalnych ze strony A. Szpunara polemizował z kolei Z. Ziemiński, *W sprawie czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 8, s. 104 i n.

²³ Zob. R. Longchamps de Berier, *Zobowiązania*, Poznań 1948, s. 16.

²⁴ Przykładowo wpis do księgi wieczystej jest konieczną przesłanką (ma więc charakter konstytutywny) powstania i przeniesienia użytkownika wieczystego użytkownika, ustanowienia odrębnej własności lokali oraz ustanowienia hipoteki.

²⁵ Zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019, s. 230, Z. Radwański, [w:] *System prawa prywatnego, t. II, Prawo cywilne – część ogólna*, Z. Radwański (red.), Warszawa 2008, s. 32. Zob. też J. Gwiazdomorski, *Próba korektury pojęcia czynności prawnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CCCXLVI, Warszawa-Kraków 1973, s. 57 i n.; A. Jędrzejewska, *Koncepcja oświadczenia woli w prawie cywilnym*, Warszawa 1992, s. 73 i n.; A. Wolter, *Problematyka ogólna czynności prawnych w Kodeksie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 11, s. 670 oraz tenże, [w:] A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo...*, s. 311-313; G. Wolak, *O pojęciu czynności prawnej. Rozważania na kanwie uchwały Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 100/18*, „Krakowski Przegląd Notarialny” 2019, nr 3, s. 117-144.

Spełnienie się całego stanu faktycznego składającego się na czynność prawną jest niezbędne, by można było mówić o dokonaniu tej czynności.

Oświadczenie woli jest odrębną od czynności prawnej kategorią pojęciową (inną czynnością konwencjonalną), która podlega odrębnemu reżimowi prawnemu i odrębnej kwalifikacji pod kątem ważności i skuteczności²⁶. Także i to pojęcie nie jest jednolicie rozumiane. Przeważa pogląd, zgodnie z którym istnieje potrzeba obiektywizacji pojęcia „oświadczenia woli”, przez które „rozumieć należy każde zachowanie się osoby, z którego wynika – przy uwzględnieniu towarzyszących okoliczności, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów – zamiar przejawienia woli wywołania określonego skutku prawnego”²⁷. Chodzi oczywiście o skutki w sferze prawa cywilnego materialnego.

Z wielu powodów nie należy utożsamiać pojęcia czynności prawnej i oświadczenia woli²⁸. Stawianie znaku równości pomiędzy nimi wyklucza także zasada racjonalności prawodawcy, który nie używa różnych terminów dla oznaczenia tego samego desygnatu. Kodeks cywilny tymczasem, w różnym kontekście, operuje znaczeniowymi terminami: „czynność prawna” i „oświadczenie woli”. Tak więc w przepisach księgi I kodeksu cywilnego o oświadczeniu woli ustawodawca mówi np. w art. 60-65, 78-79, 82-88, 104, 109; termin „czynność prawna” użyty jest zaś przez niego np. w art. 14, 52, 55², 56-58, 76, 81, 92, 95, 104, 105, 110, 119. Ogólna zasada interpretacyjna przepisów prawa nakazuje przyjąć, że ustawodawca w obrębie jednego aktu normatywnego tym samym, a więc nie różnym zwrotom językowym, przypisuje to samo znaczenie.

Jak trafnie zauważa M. Gutowski, punktem wyjścia dla rozumienia tego pojęcia w sposób zobjektywizowany musi być definicja legalna zawarta w art. 60 k.c., stanowiącym, że „(...) z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli)”. Oświadczenie woli jest zewnętrznym przejawem woli. Niewątpliwie to właśnie przejaw woli przedstawia znaczenie prawne. Związek oświadczenia woli z wolą wewnętrzną jednak

²⁶ Tak trafnie M. Gutowski, *Nieważność...*, s. 36.

²⁷ J. Gwiazdomorski, *Próba korektury pojęcia czynności prawnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CCCXLVI, Warszawa-Kraków 1973, s. 65-66. Tak też np. A. Jędrzejewska, *Wpływ woli wewnętrznej na koncepcję oświadczeń woli w polskiej judykaturze*, „Państwo i Prawo” 1989, nr 11, s. 75 i n.; K. Gandor, *Konwersja nieważnych czynności prawnych*, „Studia Cywilistyczne” 1963, t. IV, s. 59; B. Gawlik, *Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego (art. 66-72 k.c.)*, Kraków 1978, s. 97; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo...*, s. 229.

²⁸ Zob. szerzej np. G. Wolak, *O pojęciach „czynność prawna” oraz „oświadczenie woli”*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2009, nr 3, s. 62-71.

istnieje, gdyż ma ono – w myśl powyższego przepisu – „ujawniać wolę składającego w sposób dostateczny”. Oświadczenie woli jest wszak prawnym środkiem służącym do realizacji celu, jakim jest umożliwienie podmiotom prawa cywilnego kształtowania według własnej woli stosunków prawnych, przez działania zmierzające w tym kierunku. Nie można więc definiując oświadczenie woli, ignorować woli wewnętrznej. Inną natomiast sprawą jest, jaki wpływ może mieć wola wewnętrzna na interpretację złożonego już oświadczenia woli, czyli na ile kształtować może ona sposób interpretacji konkretnej czynności prawnej, zawierającej oświadczenia woli stron, a tym samym wywierać pośredni wpływ na kształt stosunku prawnego. Ewentualna kontrowersja powinna więc pojawić się nie na etapie definiowania oświadczenia woli, lecz dopiero na poziomie wykładni oświadczeń woli i czynności prawnych. Uwzględniając powyższe uwagi, M. Gutowski formułuje następującą definicję oświadczenia woli: „Oświadczeniem woli jest każde zachowanie się podmiotu prawa cywilnego, które ujawnia w sposób dostateczny wolę tego podmiotu wywołania skutków w sferze prawa cywilnego”. W jego ocenie definicja ta zbudowana jest w oparciu na definicji legalnej i akcentuje to, co jest istotą wyrażonej w oświadczeniu „woli” podmiotu prawa cywilnego, czyli dążność do wywołania skutków w sferze prawa cywilnego. Jednocześnie, tak sformułowana definicja daje wyraz zobiektywizowanemu rozumieniu oświadczenia woli, kładąc akcent na zewnętrznym zachowaniu składającym oświadczenie i przypisując znaczenie prawne temu, co z oświadczenia wynika²⁹.

2. Zgodnie z art. 98 § 1 k.r.o. rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka. Oznacza to, że czynność prawna dokonana przez rodziców w imieniu dziecka pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla dziecka (art. 95 § 2 k.c.). Przedstawicielstwo rodziców obejmuje dokonywanie czynności prawnych (art. 95 § 1 k.c.) oraz czynności przed sądami (art. 66 k.p.c.) i innymi organami państwowymi, w szczególności przed organami administracyjnymi (art. 34 § 1 k.p.a). Tymi innymi organami państwowymi są także organy przygotowawczego postępowania karnego (policja, prokurator).

Ze względu jednak na możliwość sprzeczności interesów ustawodawca, kierując się ochroną dobra dziecka, w art. 98 § 2 k.r.o. wyłącza przedstawicielstwo rodziców w dwu wypadkach:

---

²⁹ Zob. M. Gutowski, *Nieważność...*, s. 30-32.

- 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską;
- 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem.

Chodzi tu niewątpliwie o czynności dokonywane w obrocie materialnoprawnym, a więc o czynności cywilnoprawne, na co jednoznacznie wskazuje odwołanie się do dokonywania czynności prawnych. Nie można dlatego zaaprobować poglądu Sądu Najwyższego zawartego w omawianym postanowieniu, wyrażonego przy okazji dokonywania wykładni systemowej art. 51 § 2 k.p.k., że „czynności”, o których mowa w art. 98 § 2 k.r.o., to nie tylko czynności cywilnoprawne. W postanowieniu z 15.12.1999 r., I CKN 299/98³⁰, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że czynność prawna dokonana w imieniu dziecka przez rodziców w sytuacji ustawowego wyłączenia ich reprezentacji lub przekroczenia jego zakresu jest bezwzględnie nieważna i nie może być potwierdzona przez dziecko po uzyskaniu pełnej zdolności do czynności prawnych.

W doktrynie trafnie stwierdza się, że ze względu na kategoryczne brzmienie tych przepisów zasady te obowiązują, choćby *in concreto* żadne niebezpieczeństwo sprzeczności interesów nie występowało³¹; odnoszą się one również do tego z rodziców, któremu przysługuje władza rodzicielska, także wówczas, gdy drugiemu z rodziców władza ta nie przysługuje³². W sytuacjach wskazanych w art. 98 § 2 i 3 k.r.o. sąd rozpoznający sprawę jest obowiązany zwrócić się do sądu opiekuńczego o ustanowienie dla strony niemającej zdolności procesowej kuratora. Regułą przy tym jest, że powinno się ustanowić tylu kuratorów, ile dzieci ma być reprezentowanych³³. Wyłączenie z art. 98 § 2 pkt 1 k.r.o. jest przy tym bezwzględne, natomiast od wyłączenia z art. 98 § 2 pkt 2 ustawa przewiduje dwa wyjątki. Jeden z rodziców może mianowicie reprezentować dziecko przy czynności prawnej dokonanej z drugim z rodziców, gdy czynność polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo dotyczy należnych dziecku środków utrzymania i wychowania (alimentów). Pierwszy wyjątek obejmuje jedynie czynności całkowicie nieodpłatne, a więc dotyczy zawarcia umowy darowizny tzw. nieobciążliwej, drugi obejmuje umowy o należne dziecku alimenty (art. 138 k.r.o.)³⁴.

---

³⁰ OSP 2000, nr 12, poz. 186.

³¹ Zob. J. Ignatowicz, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2010, s. 884.

³² Zob. B. Dobrzański, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, B. Dobrzański, J. Ignatowicz (red.), Warszawa 1975, s. 669.

³³ Zob. postanowienie SN z 9.09.1997 r., I CKU 13/97, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, s. 29.

³⁴ Zob. J. Gajda, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 98 k.r.o., nb 15, Legalis.

Jednocześnie z mocy art. 98 § 3 k.r.o. zasady przedstawione w § 2 stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym. Oznacza to, że rodzice nie mogą reprezentować dziecka w sprawach, w których stronami są dzieci albo jedną ze stron jest ojciec lub matka (ojczym, macocha), a drugą dziecko. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7.04.1952 r., C 487/52³⁵, stwierdzono, że jedno z rodziców nie może reprezentować dzieci w takim postępowaniu, jeżeli toczy się ono między dziećmi albo między jednym z dzieci a drugim z rodziców, między pasierbem a ojczymem lub macochą. Z mocy przewidzianego w § 2 pkt 2 wyjątku od tych ograniczeń jedno z rodziców może w imieniu dziecka wytoczyć powództwo o alimenty przeciwko drugiemu z rodziców. Część doktryny uznaje za prawidłową, mimo braku uregulowania, praktykę sądów przyjmującą dopuszczalność wytoczenia przez matkę, w imieniu dziecka, powództwa o ustalenie ojcostwa. Skoro bowiem może ona, z mocy wymienionego wyjątku, wytoczyć powództwo o alimenty, to chcąc uprawnienie to zrealizować w sytuacji, gdy ojcostwo dziecka nie jest ustalone, z konieczności musi ona także wystąpić o ustalenie ojcostwa³⁶. Odmiennego zdania jest natomiast J. Gwiazdomorski³⁷, który uważa, że dziecko powinno być w takim procesie zastąpione przez kuratora.

W piśmiennictwie nie bez racji wywodzi się, że zasad określonych w art. 98 k.r.o. nie można wprost stosować w postępowaniu nieprocesowym. Z reguły bierze w nim bowiem udział więcej osób, między którymi żadna sprzeczność interesów nie zachodzi. Nie ma więc podstaw do wyłączenia możliwości występowania ojca czy matki w takim postępowaniu w podwójnym charakterze, tj. jako przedstawiciela ustawowego dziecka oraz uczestnika postępowania (art. 510 § 1 k.p.c.), np. matka i dziecko są na równi zainteresowani w stwierdzeniu zgonu ojca³⁸. W postanowieniu z 25.06.1996 r., II CRN 214/95³⁹, Sąd Najwyższy trafnie stwierdził: „Nabycie spadku przez osobę niemającą pełnej zdolności do czynności prawnych, a więc m.in. przez osobę małoletnią (art. 11 k.c.), z wyjątkiem sytuacji, gdy następuje na podstawie oświadczenia o przyjęciu spadku wprost, które jednakże wymaga zgody sądu opiekuńczego (art. 101 § 3, art. 156 i art. 178 k.r.o.), jest zawsze

---

³⁵ Zob. „Nowe Prawo” 1952, nr 7-8, s. 75. Zob. także orzeczenie SN z 4.10.1966 r., II CZ 117/66, OSN 1967, nr 2, poz. 40; postanowienie SN z 9.09.1997 r., I CKU 13/97, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, s. 29; postanowienie SN z 5.06.2014 r., IV CZ 32/14, Lex nr 1493926.

³⁶ Zob. Tak np. J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1995, s. 187; H. Ciepła, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011, komentarz do art. 98 k.r.o., pkt 10.

³⁷ Zob. J. Gwiazdomorski, [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, J.S. Piątkowski (red.), Ossolineum 1985, s. 745.

³⁸ Zob. H. Ciepła, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011, komentarz do art. 98 k.r.o. pkt 11.

³⁹ Lex nr 26273.

bezpłatnym przysporzeniem, którego rozmiar określają ustawa (przy dziedziczeniu ustawowym) lub treść testamentu (przy dziedziczeniu testamentowym), bądź – gdy długi spadku są równe wartości stanu czynnego spadku lub go przewyższają – wprawdzie do przysporzenia nie prowadzi, ale nie powoduje żadnego uszczuplenia majątkowego (art. 1015 § 2 w zw. z art. 1012 k.c.). Dlatego w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w którym małoletnie dziecko jest reprezentowane przez jedno z rodziców będące też spadkobiercą, regułą jest, iż nie zachodzi między nimi kolizja interesów, wykluczająca w myśl art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z § 2 tego artykułu reprezentację dziecka przez tego rodzica. Jednakże wyjątkowo, gdy np. rodzic reprezentujący dziecko domaga się na swoją rzecz udziału w spadku ponad wynikający z treści testamentu albo podważa ważność testamentu sporządzonego na rzecz dziecka, działanie jego zmierza do uszczuplenia udziału w spadku przypadającego dziecku lub nawet do pozbawienia go tego udziału. Tak też działanie rodzica należy ocenić, gdy dochodzi on – obok dziecka – stwierdzenia dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku na swoją rzecz, w okolicznościach nasuwających uzasadnione wątpliwości co do tego, czy spełnia warunki uprawniające go do tego dziedziczenia. W wymienionych sytuacjach, kolizja interesu dziecka i rodzica sprzeciwia się reprezentowaniu dziecka przez tego rodzica. Jeżeli wówczas dziecka nie może reprezentować drugie z rodziców, powinien je reprezentować kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy (art. 99 k.r.o.)”.

3. W sposób częściowo odmienny unormowana jest reprezentacja dziecka jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym⁴⁰. Zgodnie bowiem z art. 51 § 2 k.p.k, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje⁴¹. Kierowanie się dobrem dziecka stanowi niewątpliwie nie tylko cel unormowań przewidzianych w art. 98 § 2 pkt 2 i w art. 98 § 3 k.r.o., lecz także w art. 51 § 2 k.p.k.⁴². Wyłączenie reprezentowania dziecka przez drugiego z rodziców w takiej sytuacji jest uzasadnione sprzecznością interesów, jaka zachodzi między interesem dziecka a interesem działających w jego imieniu rodziców. Ponadto wykonywanie w takim przypadku praw przez osobę obcą pozwala na niezbędną ochronę więzów rodzinnych, zapobiega instrumentalnemu

---

⁴⁰ Zob. J. Gajda, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 98 k.r.o., nb 2, Legalis.

⁴¹ Zob. uchw. składu siedmiu sędziów SN z 17.12.1970 r., VI KZP 43/68, OSNKW 1971, nr 7-8, poz. 101.

⁴² Tak trafnie R.A. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2004, nr 2, s. 103; K. Dudka, *Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 9, s. 111.

wykorzystywaniu interesów małoletniego pokrzywdzonego w konfliktach pomiędzy rodzicami⁴³. W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 21.01.2014 r., SK 5/12⁴⁴, uznano przy tym, że: „Artykuł 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 w zw. z art. 98 § 3 w zw. z art. 99 k.r.o. w zakresie, w jakim wyłączają możliwość wykonywania przez rodzica małoletniego – działającego w charakterze przedstawiciela ustawowego – praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko drugiemu z jego rodziców i wprowadzają obowiązek ustanowienia w tym celu kuratora, są zgodne z art. 47 w zw. z art. 51 ust. 1, z art. 48 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 i z art. 72 ust. 1 Konstytucji RP oraz nie są niezgodne z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 i z art. 72 ust. 3 Konstytucji RP”.

Nie budzi zastrzeżeń stwierdzenie Sądu Najwyższego, że art. 51 § 2 k.p.k. wymaga uwzględniania podczas jego wykładni przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących reprezentacji małoletniego przez jego przedstawicieli ustawowych, w szczególności art. 97 § 1 i 2, art. 98 § 2 i 3 oraz art. 99 k.r.o. W procesie karnym, na zasadzie odesłania systemowego, stosuje się również przepisy art. 98 § 2 pkt 2 i § 3 oraz art. 99 k.r.o. W uchwale z 30.09.2010 r., I KZP 10/10, Sąd Najwyższy w powiększonym składzie, stwierdził, że: „Rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców”. W wyroku Sądu Najwyższego z 1.12.2010 r., III KK 315/09⁴⁵, uznano, że: „Skutkiem przekroczenia granic umocowania przez przedstawiciela na gruncie prawa cywilnego jest nieważność dokonanej czynności prawnej (art. 95 § 2 k.c.). Na gruncie prawa karnego procesowego czynność taką należy uznać za bezskuteczną, co jest równoznaczne z brakiem skargi uprawnionego oskarżyciela, stanowiącym ujemną przesłankę procesową z art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.”. W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z 30.09.2015 r., I KZP 8/15⁴⁶, słusznie zwrócono uwagę na to, że rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców. Zarówno treść art. 98 § 2 i 3, jak i *ratio legis* tych unormowań prowadzą do wniosku, że stosowanie zakazu reprezentacji małoletnich pokrzywdzonych przez ich rodzica jest uzasadnione nie

---

⁴³ Tak trafnie np. G. Krysztofiuk, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, D. Drajewicz (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 51 k.p.k., nb 7, Legalis.

⁴⁴ OTK ZU nr 1/A/2014, poz. 2.

⁴⁵ Zob. „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 5, poz. 12, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2388.

⁴⁶ OSNKW 2015, nr 12, poz. 100, z uwagami aprobującymi R.A. Stefańskiego, *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za 2015 r.*, „Ius Novum” 2017, nr 1, s. 202-204.

tylko w tych postępowaniach, w których drugi rodzic jest oskarżonym, lecz także na etapie *in rem*, gdzie drugi rodzic jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa na szkodę małoletniego dziecka. Takie rozstrzygnięcie za trafne uznał J. Gajda⁴⁷. Skoro bowiem celem art. 98 § 2 i 3 k.r.o. jest ochrona dziecka przed zagrożeniami mogącymi polegać na: 1) zaniechaniu podjęcia przez jednego z rodziców stosownych kroków procesowych przeciwko swojemu współmałżonkowi (tj. drugiemu z rodziców) oraz 2) instrumentalnym traktowaniu interesów dziecka jako argumentu w sporze między rodzicami, to obydwie wspomniane zagrożenia mogą występować na każdym etapie postępowania karnego.

Zatem niemogący samodzielnie podejmować czynności procesowych małoletni pokrzywdzony przestępstwem jest, zgodnie z art. 51 § 2 k.p.k., reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego, w praktyce najczęściej przez jednego lub obojga rodziców, względnie przez osobę, pod której stałą pieczę pozostaje. Jeżeli jednak sprawcą przestępstwa jest rodzic małoletniego, drugi z rodziców nie może go w postępowaniu karnym reprezentować, w szczególności wykonywać praw przysługujących mu jako pokrzywdzonemu. W takim wypadku zachodzi konieczność wystąpienia do sądu opiekuńczego, który w oparciu na art. 99 § 1 k.r.o. ustanowi kuratora jako osobę uprawnioną do wykonywania praw małoletniego pokrzywdzonego. Stosownie do tego przepisu kuratorem reprezentującym dziecko może być ustanowiony adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka, lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka. W przypadku, gdy stopień skomplikowania sprawy tego nie wymaga, zwłaszcza gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności, kuratorem reprezentującym dziecko ustanowiona może zostać również inna osoba posiadająca wyższe wykształcenie prawnicze i wykazująca znajomość potrzeb dziecka. Jeżeli szczególne okoliczności za tym przemawiają, kuratorem może zostać ustanowiona także osoba nieposiadająca wyższego wykształcenia prawniczego (art. 99¹ § 2 k.r.o.). Przepisu § 2 nie stosuje się do kuratora reprezentującego dziecko w postępowaniu karnym (art. 99¹ § 3 k.r.o.).

Czynności procesowe w postępowaniu karnym to zachowanie się uczestnika procesu wywołujące skutki przewidziane przez prawo procesowe. Czynności procesowe tworzą stosunki procesowe⁴⁸. Regułą jest, że zachowanie to przybiera formę działania. Czynności procesowe dzielą się na: czynności realne (zwane także faktycznymi), np. przeszukanie, zatrzymanie; oświadczenia procesowe, czyli

---

⁴⁷ Zob. J. Gajda, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 98 k.r.o., nb 2, Legalis.

⁴⁸ Zob. np. S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2008, s. 19.

wyrażenie woli, postrzeżenia procesowe. Oświadczenia procesowe dzielą się na: oświadczenia postulujące (skargi, prośby, wnioski) oraz oświadczenia władcze (imperatywne), z których najważniejsze są decyzje procesowe. Decyzje procesowe dzielą się na: orzeczenia (wyroki i postanowienia) i zarządzenia⁴⁹.

4. W świetle przedstawionego wcześniej wyводу odnośnie do rozumienia pojęcia czynności prawnej brak jest jakiegokolwiek uzasadnienia prawnego dla przyjęcia, że czynności procesowe podejmowane w celu zainicjowania, jak też dalej po wszczęciu postępowania karnego przeciwko jednemu z rodziców, któremu zarzucono występki z art. 209 k.k., już w jego toku, są czynnościami prawnymi dotyczącymi należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Myli się Sąd Najwyższy, stwierdzając, że złożenie przez rodzica dziecka, pokrzywdzonego przez drugiego z rodziców przestępstwem niealimentacji, wniosku o ściganie, jak też podejmowanie przez niego innych czynności przysługujących pokrzywdzonemu w postępowaniu karnym o przestępstwo wymienione w art. 209 k.k., jest wymienioną w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. czynnością prawną dotyczącą należnych dziecku od rodzica środków utrzymania i wychowania.

Zatem przepis art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. nie może stanowić samoistnej podstawy do przyjęcia dopuszczalności reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego dziecka przez drugiego z rodziców w takim postępowaniu. W piśmiennictwie także J. Misztal-Konecka wywodzi, że zakazu reprezentacji pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego w procesie karnym nie można wywodzić z art. 98 § 2 k.r.o., ponieważ udział w postępowaniu karnym nie jest czynnością prawną⁵⁰.

Nie powinno już jednak budzić wątpliwości, że postępowanie karne toczące się przeciwko jednemu z rodziców, któremu zarzucono występki z art. 209 k.k., jest sprawą o „należne dziecku od drugiego z rodziców środki utrzymania i wychowania” w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 w zw. z art. 98 § 3 k.r.o., a zatem w takim postępowaniu małoletni pokrzywdzony może być reprezentowany przez drugiego z rodziców. Przeciwnie zapatrywanie byłoby wewnątrznie sprzeczne, niespójne systemowo, funkcjonalnie i aksjologicznie. Tak jak matka może dochodzić alimentów od ojca dzieci należnych tym dzieciom, tak samo też może domagać się zainicjowania postępowania karnego przeciwko niemu z tego powodu, że uchyła się od realizacji obowiązku alimentacyjnego. Ponadto skoro może ona złożyć wniosek o ściganie, a więc uruchomić „maszynę karnoprosesową”, tak też może później podejmować różnorakie czynności procesowe, już po wszczęciu tego postępowania.

---

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Zob. J. Misztal-Konecka, *Reprezentacja...*, s. 869.

W tym zakresie przychylić należy się do zapatrywania wyrażonego zarówno w judykaturze, jak i piśmiennictwie. Ma rację Sąd Najwyższy, uznając, że nie ma powodów by, uznać, że uprawnienie do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa stanowi „wyjątkowy wyłom” w zakazie reprezentacji małoletniego dziecka przez rodzica wyrażony w art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. i poza złożeniem wniosku o ściganie nie może on wykonywać w imieniu dziecka innych czynności w sprawie o czyn (ujmując zbiorczo) z art. 209 k.k. prowadzonej przeciwko drugiemu z rodziców. Nie zasługuje natomiast na podzielenie stanowisko wyrażone w piśmiennictwie przez A.Z. Krawiec, która bez żadnych wyjątków nie dopuszcza reprezentowania małoletniego pokrzywdzonego dziecka przez jednego z rodziców w postępowaniu karnym, w którym oskarżonym (podejrzany) jest drugi z rodziców. W ten sposób traktuje się *per non est* normę z art. 98 § 3 w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.

Postępowaniem czy też sprawą o „należne dziecku od drugiego z rodziców środki utrzymania i wychowania” – w rozumieniu art. 98 § 3 w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. – jest nie tylko sprawa cywilna o alimenty czy też o ich podwyższenie (obniżenie), lecz także sprawa, której przedmiotem jest odpowiedzialność karna jednego z rodziców, który nie realizuje obowiązku alimentacyjnego wynikającego z innego źródła. W tym kontekście nie ma znaczenia to, że istotą tej sprawy nie jest ustalenie i wymiar obowiązku alimentacyjnego, lecz ocena, czy doszło do zawinionego niewywiązywania się z tego już ustalonego obowiązku.

W kodeksie postępowania karnego brak normy szczególnej względem art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.

Niezależnie od rodzaju postępowania (cywilne, administracyjne, karne) rodzic może reprezentować dziecko jeśli postępowanie to odnosi się do należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania (a zatem jeśli taka jest jego istota, jego przedmiot).

Za Sądem Najwyższym trzeba skonstatować, że treść art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o., jak również potrzeba zachowania konsekwencji w odesłaniu systemowym przy dokonywaniu wykładni prawa przemawiają za uznaniem, iż zachodzi odstępstwo od przedstawionej reguły, gdy w grę wchodzi złożenie przez jednego z rodziców wniosku o ściganie w imieniu dziecka (małoletniego pokrzywdzonego) w wypadku popełnienia przez drugiego z rodziców przestępstwa niealimentacji na szkodę dziecka. Konsekwentnie, w sprawie, w której jeden z rodziców jest oskarżony o popełnienie przestępstwa z art. 209 § 1a k.k., drugi rodzic może w pełnym zakresie reprezentować prawa małoletniego pokrzywdzonego w toku postępowania, a nie tylko złożyć w jego imieniu wnioski o ściganie. Tyle tylko, że nie wynika to – jak uznał prokurator w złożonym zażaleniu i co zaaprobował Sąd Najwyższy – z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o., który stanowi, że jest dopuszczalne reprezentowanie praw małoletniego przez jego rodzica przy czynnościach prawnych

między małoletnim a drugim z rodziców, gdy czynność prawna dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania, lecz z odesłania do tego przepisu zawartego w art. 98 § 3 k.r.o., który nakazuje stosować poprzednie paragrafy tego przepisu odpowiednio do postępowań sądowych oraz postępowań przed innymi organami, w których stroną (uczestnikiem) jest małoletni. Podkreślić trzeba raz jeszcze, że przepis art. 98 § 3 w zw. z art. art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. odnosi się także do postępowania karnego, i to zarówno w fazie postępowania karnego (*in rem, ad personam*), jak i sądowego. W pozostałym zakresie argumentacja Sądu Najwyższego jest trafna.

Prawidłowa jest dlatego akceptacja wyłączenia ograniczenia reprezentacji małoletniego dziecka w odniesieniu do spraw o przestępstwa określone w art. 209 k.k., popełnione przez jednego z rodziców. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, rezultaty wykładni systemowej zostały wsparte argumentami odnoszącymi się do wykładni funkcjonalnej art. 98 k.r.o. Natomiast całkowicie niezrozumiałe i niejasne jest dla mnie stwierdzenie Sądu Najwyższego, że: „Inny rezultat wykładni systemowej wymagałby stwierdzenia, że mimo przyjęcia, iż «czynności» to czynności procesowe w postępowaniu karnym, co było koniecznym elementem w argumentacji Sądu Najwyższego, należy je inaczej interpretować na gruncie art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* k.r.o. Brak jednak argumentów, które przemawiałyby za odstępstwem od reguły, zgodnie z którą zwroty równobrzmiące nie powinny być wykładane w odmienny sposób (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*)”.

5. Kilka uwag poświęcić należy w tym miejscu relacji między czynnościami procesowymi i czynnościami prawnymi. W sporze pomiędzy monistyczną a dualistyczną koncepcją czynności procesowych opowiadam się za tą ostatnią. W określonych sytuacjach zachodzi niejako zbieg czynności procesowej i czynności materialnoprawnej. Za A. Szpunarem⁵¹ można to ująć przy pomocy sformułowania, że czynność prawna występuje wówczas w formie procesowej. Dla przykładu, wniesienie powództwa może mieć wymiar materialnoprawny, jakim jest wypowiedzenie umowy najmu⁵². Występują więc wówczas w istocie dwie czyn-

---

⁵¹ Zob. A. Szpunar, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1997r., III CZP 39/97*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 6, s. 100-107.

⁵² Nie budzi żadnych wątpliwości to, że pozew może zawierać materialnoprawne oświadczenie woli kształtujące treść stosunku prawnego lub nawet stosunek ten niweczące. Judykatura i piśmiennictwo przypisują sens określonych oświadczeń woli (lub oświadczeń do nich zbliżonych) oświadczeniom zawartym w pismach procesowych, mimo że takie ich znaczenie nie wynika z reguł językowych, jeżeli da się ono wywieść z ich celu. Jest tak wtedy, gdy osiągnięcie celu, do którego zmierza pismo, zależy od złożenia oznaczonego oświadczenia, które wcześniej nie zostało złożone, np. wypowiedzenie

ności, które powinny być oceniane w różnych płaszczyznach prawnych (procesowej i materialnoprawnej). Nikt jednak nie twierdzi, że czynności procesowe w postępowaniu cywilnym *per se* są czynnościami prawnymi. Tym bardziej brak podstaw do przyjęcia, że czynności procesowe podejmowane w postępowaniu karnymi są czynnościami prawnymi.

Ponadto, o ile w postępowaniu cywilnym pewne czynności procesowe mogą inkorporować w siebie czynności materialne (np. ugoda sądowa)⁵³, o tyle z pewnością czynności podejmowane w postępowaniu karnym (przygotowawczym, sądowym), takie jak: złożenie zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa, złożenia wniosku o ściganie, złożenia oświadczenia o woli występowania w postępowaniu sądowym w charakterze oskarżyciela posiłkowego, składanie wniosków

---

najmu czy dzierżawy, przy żądaniu w pozwie wydania przedmiotu najmu (dzierżawy), uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli, oświadczenie o potrąceniu czy oświadczenie o odwołaniu darowizny (zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 4.12.2018 r., V ACa 1551/17 Lex nr 2609424). Trafnie dlatego w uchwale Sądu Najwyższego z 11.09.1997 r., III CZP 39/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 191, uznano, że: „Wypowiedzenie najmu lokalu mieszkalnego może nastąpić również przez doręczenie najemcy wniesionego przez pełnomocnika procesowego pozwu o opróżnienie tego lokalu, powołującego się na okoliczności wymienione w art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. Nr 105, poz. 509 ze zm.)”, a w wyroku Sądu Najwyższego z 20.06.2000 r., III CKN 835/98, Lex nr 51366, że: „Z wniesieniem powództwa o wydanie przedmiotu dzierżawy, powołującego się na okoliczności wymienione w art. 698 § 2 k.c., może się łączyć wypowiedzenie dzierżawy z przyczyn przewidzianych we wspomnianym przepisie”. Z kolei w wyroku Sądu Najwyższego z 19.07.2012 r., II CSK 655/11, Lex nr 1228436, stwierdzono, że: „Gdy oświadczenie woli, którego skuteczność zależy od dotarcia do adresata, znajduje się w piśmie procesowym, zastępcze doręczenie tego pisma adresatowi w sposób przewidziany w art. 136-139 k.p.c. wywołuje również skutki materialnoprawne określone w art. 61 k.c.”

⁵³ Na gruncie kodeksu postępowania cywilnego W. Siedlecki i Z. Świeboda podają następującą definicję czynności procesowej: „Czynnością procesową jest taka formalna czynność podmiotu procesowego, która według ustawy procesowej może wyrzucić skutki prawne dla procesu cywilnego, w związku z którym czynność ta zostaje dokonana”. Jest to zarówno czynność, która zapoczątkowuje proces cywilny, jak i każda czynność należąca do szeregu czynności składających się na akt procesu cywilnego, a także taka czynność, która powoduje, że proces nie zakończy się wydaniem orzeczenia przez sąd co do istoty sprawy, np. cofnięcie pozwu, zawarcie ugody sądowej, gdy czynność taka jest dokonana przez uprawniony do tego podmiot procesowy i gdy według przepisów obowiązującej ustawy procesowej może wyrzucić zamierzone przez ten podmiot skutki prawne w procesie. Od czynności procesowych odróżniają oni inne działania, mające pewien wpływ na proces lub pozostające z nim w pewnym związku, nie będące jednak czynnościami procesowymi. Chodzi tu zarówno o działania dokonane poza procesem, jak i w procesie, oraz o działania tak podmiotów procesowych, jak i osób trzecich, jak np. zawarcie umowy o właściwość sądu, sporządzenie zapisu na sąd polubowny. Są to czynności prawa cywilnego, które o tyle mogą wywołać skutki procesowe, o ile czynią zadość warunkom określonym przez prawo procesowe. Czynności te przeto należy oceniać według prawa cywilnego, a tylko ich skutki procesowe podlegać będą ocenie według prawa procesowego, jeżeli w konkretnym postępowaniu stworzą sytuacje przewidziane tym prawem. Czynnościami procesowymi nie są także działania osób trzecich w procesie, np. świadków, biegłych (zob. W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 150-151).

dowodowych, wnoszenie środków odwoławczych (środków zaskarżenia), wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia (art. 55 k.p.k.), prywatnego aktu oskarżenia (art. 487 k.p.k.), złożenie zeznań czy składanie oświadczeń do protokołu rozprawy (posiedzenia) nie mogą zostać zaliczone do czynności prawnych. Można je zaliczać do czynności konwencjonalnych, ale nie do czynności prawnych. Z ich dokonania nie wynikają przecież skutki prawne w postaci powstania, zmiany bądź ustania określonego stosunku cywilnoprawnego. Czynności te nawiązują różnorakie stosunki karnoprosesowe, ale nie stosunki cywilnoprawne.

Nie ma racji dlatego Sąd Najwyższy, stwierdzając, że w toku postępowania karnego o przestępstwo niealimentacji rodzic w imieniu pokrzywdzonego dziecka może wnioskować o warunkowe umorzenie postępowania, względnie wymierzenie sprawcy kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania i w obu wypadkach postulować nałożenie obowiązku wykonywania ciężącego na oskarżonym obowiązkułożenia na utrzymanie dziecka (art. 67 § 3, art. 72 § 1 pkt 3 k.k.), jak też wnioskować o orzeczenie obowiązku naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody (art. 46 § 1 k.k.) i tym samym taka czynność (w domyśle – prawna) już wprost dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. W czynnościach tych nie zawiera się także oświadczenie woli będące zachowaniem podjętym w celu wywołania skutków cywilnoprawnych. Nie można też zgodzić się z Sądem Najwyższym, gdy w uzasadnieniu głosowanego postanowienia stwierdza, iż: „Przedstawione wcześniej uzasadnienie tych wątpliwości nasuwa uwagę, że bardziej trafne byłoby ujęcie zagadnienia prawnego w formule pytania: czy czynności prawne podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo określone w § 1 lub 1a art. 209 k.k. przeciwko rodzicowi dziecka są czynnościami prawnymi dotyczącymi należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o.?”

Uszło uwagi Sądu Najwyższego, że nie każde zachowanie podmiotu prawa, relewantne z punktu widzenia prawnego, jest czynnością prawną. Pojęcie to ma ugruntowane od lat znaczenie i konotacje. Skądinąd nawet na gruncie prawa cywilnego istnieje cała gama różnorodnych zachowań, które objęte są zakresem pojęcia zdarzeń cywilnoprawnych, ale które nie są czynnościami prawnymi. Są nimi przykładowo zdarzenie cywilnoprawne *sensu stricto*, np. narodziny człowieka, śmierć człowieka z przyczyn naturalnych, czy też zachowania konwencjonalne zmierzające do wywołania skutków prawnych inne niż czynności prawne, jak np. konstytutywne orzeczenia sądu, decyzje administracyjne kształtujące stosunki cywilnoprawne; zachowania konwencjonalne niekoniecznie zmierzające do wywołania takich skutków, np. oświadczenia wiedzy, czy też przejawy uczuć, czy wreszcie zachowania

faktyczne – zgodne z prawem, bądź niezgodne z prawem⁵⁴. Wszelkie uproszczenia i jurydyczne skróty w tym zakresie nie implikują niczego dobrego i powinno się ich unikać. Szkoda, że takiej jurydycznej precyzji zabrakło Sądowi Najwyższemu w Izbie Karnej, przy jego wypowiedzi w sprawie I KZP 4/20 o sposobie reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym o przestępstwo niealimentacji.

6. Jako argument jedynie wzmacniający, a więc niczego nieprzesądzający w zakresie omawianej materii jurydycznej, tj. wykładni art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 *in fine* i art. 98 § 3 k.r.o., potraktować należy za Sądem Najwyższym ten wynikający z dokonanej w 2017 r. nowelizacji art. 209 k.k. Chodzi o to, że skutek zobiektywizowania znamion przestępstwa niealimentacji można wnosić o zmniejszeniu możliwości ewentualnych nadużyć jednego z rodziców, który działając we własnym interesie, a nie dla dobra dziecka, składałby niezasadne wnioski o ściganie czy zbędnie forsował aktywny udział w procesie małoletniego pokrzywdzonego. Wreszcie bez znaczenia natomiast dla oceny prawnej, czy w sprawach o przestępstwo z art. 209 k.k. małoletni pokrzywdzony może być reprezentowany przez jednego z rodziców w sytuacji, gdy oskarżonym (podejrzany) jest drugi z rodziców, jest po pierwsze zmienność stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w tym zakresie, przedstawiona w uzasadnieniu zagadnienia prawnego przedstawionego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Tak samo bez znaczenia tego są realia kadrowe i budżetowe organów wymiaru sprawiedliwości i powiązanych z nimi instytucji. Uznanie konieczności udziału kuratora w postępowaniu zawsze, gdy pokrzywdzonym jest małoletni, prowadziłyby do poważnych następstw, wynikających ze znacznego obciążenia sądów opiekuńczych wnioskami o wyznaczenie kuratora, możliwych trudności w pozyskiwaniu kuratorów, jak też z bardzo znacznego wzrostu wydatków Skarbu Państwa, przy spodziewanym ustanawianiu w przeważającej części spraw kuratorów z urzędu.

5. KONKLUZJA

Odpowiedź na pytanie o to, czy w sprawach o przestępstwo z art. 209 k.k. małoletni pokrzywdzony może być reprezentowany przez jednego z rodziców w sytuacji, gdy oskarżonym (podejrzany) jest drugi z rodziców, czy też w sytuacji takiej drugi z rodziców nie może reprezentować pokrzywdzonego dziecka, a do zapewnienia

---

⁵⁴ Zob. np. S. Grzybowski, [w:] *System prawa cywilnego. Część Ogólna...*, s. 190-214; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo...*, s. 136-147; Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo...*, s. 214-217; A. Kawalko, H. Witczak, *Prawo...*, s. 34-35; A. Bieliński, M. Pannert, *Prawo...*, s. 71-73; M. Nazar, [w:] T.A. Filipiak, J. Mojak, M. Nazar, E. Niezbecka, *Zarys prawa cywilnego*, Lublin 2006, s. 82-84.

małoletniemu pokrzywdzonemu należytej reprezentacji konieczne jest ustanowienie dla niego kuratora zgodnie z wymogami art. 98 § 2 i 3 oraz art. 99 k.r.o., winna brzmieć następująco: „Czynności procesowe podejmowane przez przedstawiciela małoletniego pokrzywdzonego (dziecka) w postępowaniu karnym prowadzonym o przestępstwo z § 1 lub 1a art. 209 k.k. przeciwko rodzicowi dziecka, są czynnościami podjętymi w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym prawnymi dotyczącym należnych dziecku od tego rodzica środków utrzymania i wychowania, w rozumieniu art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. Oznacza to, że prawa małoletniego w tym postępowaniu może wykonywać drugi z rodziców”. W ten sposób dostrzeżone zostaje ujęcie zakresu normy z art. 98 k.r.o. Norma ta wyraźnie wszak wyróżnia czynności prawne dokonywane przez rodzica w imieniu dziecka (§ 2) i czynności procesowe podejmowane w postępowaniu sądowym lub przed innym organem państwowym (§ 2).

Wartością samą w samo jest natomiast to, że Sąd Najwyższy dopuścił w głosowanym postanowieniu (choć z nie dość precyzyjną argumentacją) możliwość reprezentowania małoletniego pokrzywdzonego przez drugiego rodzica w postępowaniu karnym dotyczącym popełnionego na jego szkodę przestępstwa niealimentacji.

BIBLOGRAFIA

Literatura

- Bieliński A., Pannert M., *Prawo cywilne – część ogólna. Prawo rzeczowe*, Warszawa 2018.
- Boratyńska K.T., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, A. Sakowicz (red.), Warszawa 2015.
- Ciepła H., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Piasecki (red.), Warszawa 2011, komentarz do art. 98 k.r.o., Lex.
- Czepita S., *Reguły konstytucyjne a system prawny*, Szczecin 1996.
- Czepita S., Z. Kuniewicz, *Spór o konwalidację nieważnych czynności prawnych*, „Państwo i Prawo” 2002, nr 9.
- Dobrzański B., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Dobrzański B., Ignatowicz J. (red.), Warszawa 1975.
- Dudka K., *Podmioty uprawnione do złożenia wniosku o ściganie przestępstwa popełnionego na szkodę małoletniego pokrzywdzonego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 9.
- Durczak-Zochowska S., *Wykonywanie praw małoletniego jako pokrzywdzonego przez jego rodziców w postępowaniu karnym. Głosa do uchwały SN z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 4.
- Gajda J., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 98 k.r.o., Legalis.
- Gandor K., *Konwersja nieważnych czynności prawnych*, „Studia Cywilistyczne” 1963, t. IV.
- Gawlik B., *Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego (art. 66-72 k.c.)*, Kraków 1978.
- Gizbert-Studnicki T., *O nieważnych czynnościach prawnych w świetle koncepcji czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1975, nr 4.

- Grzybowski S., [w:] *System prawa cywilnego. Część Ogólna*, t. I, S. Grzybowski (red.), Ossolineum 1974.
- Gutowski M., *Nieważność czynności prawnej*, Warszawa 2008.
- Gwiazdomorski J., *Próba korektury pojęcia czynności prawnej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CCCXLVI, Warszawa-Kraków 1973.
- Gwiazdomorski J., [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, J.S. Piątoski (red.), Ossolineum 1985.
- Hazuka W., *Wykonanie praw pokrzywdzonego małoletniego, gdy sprawcą przestępstwa jest jego przedstawiciel ustawowy lub opiekun*, „Problemy Praworządności” 1972, nr 10.
- Ignatowicz J., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2010.
- Jędrzejewska A., *Wpływ woli wewnętrznej na koncepcję oświadczeń woli w polskiej judykaturze*, „Państwo i Prawo” 1989, nr 11.
- Kawałko A., Witczak H., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2014.
- Kornak M., *Glosa do uchwały SN z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10*, Lex/el. 2010 .
- Krawiec A.Z., *Kurator jako podmiot reprezentujący małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 11.
- Krysztofiuk G., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, D. Drajewicz (red.), Warszawa 2020, komentarz do art. 51 k.p.k., Legalis.
- Longchamps de Berier R., *Zobowiązania*, Poznań 1948.
- Manikowska M., *Wykonywanie praw małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym – art. 98 k.r.o. w zw. z art. 51 § 2 w zw. z art. 59 k.p.k. Glosa do uchwały SN z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 1.
- Miształ-Konecka J., *Reprezentacja w postępowaniu karnym pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego*, „Monitor Prawniczy” 2009, nr 16.
- Mojak J., [w:] Filipiak T.A., Mojak J., Nazar M., Niezbecka E., *Zarys prawa cywilnego*, Lublin 2006.
- Nazar M., [w:] Filipiak T.A., Mojak J., Nazar M., Niezbecka E., *Zarys prawa cywilnego*, Lublin 2006.
- Partyk T., *Kurator dla małoletniego pokrzywdzonego. Glosa do uchwały SN z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10*, Lex/el. 2014 .
- Preussner-Zamorska J., *Nieważność czynności prawnej w prawie cywilnym*, Warszawa 1983.
- Radwański Z., *Teoria umów*, Warszawa 1977.
- Radwański Z., [w:] *System prawa cywilnego, t. III, Część 1. Prawo zobowiązań – część ogólna*, Z. Radwański (red.), Wrocław 1981.
- Radwański Z., *Jeszcze w sprawie bezwzględnie nieważnych czynności prawnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 6.
- Radwański Z., [w:] *System prawa prywatnego, t. II, Prawo cywilne – część ogólna*, Z. Radwański (red.), Warszawa 2008.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2019.
- Siedlecki W., Świeboda Z., *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998.
- Słyk J., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, K. Osajda (red.), Warszawa 2020, Legalis.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2004, nr 2.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2010 r.*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 2.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego za 2015 r.*, „Ius Novum” 2017, nr 1.
- Stelmachowski A., *Wstęp do teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1969.
- Sych W., *Glosa do uchwały SN z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10*, „Ius Novum” 2011, nr 1.
- Szpunar A., *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1997r., III CZP 39/97*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 6.
- Szpunar A., *O konwalidacji nieważnej czynności prawnej*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 5.

Rodzic jako reprezentant małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym...

- Waltoś S., *Proces karny. Zarys systemu*. Warszawa 2008.
- Winiarz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 1995.
- Wolak G., *O pojęciach „czynność prawna” oraz „oświadczenie woli”*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2009, nr 3.
- Wolak G., *O pojęciu czynności prawnej. Rozważania na kanwie uchwały Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 100/18, „Krakowski Przegląd Notarialny”* 2019, nr 3.
- Wolter A., *Problematyka ogólnej czynności prawnych w Kodeksie cywilnym*, „Państwo i Prawo” 1964, nr 11.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018.
- Ziemiński Z., *W sprawie czynności konwencjonalnych*, „Państwo i Prawo” 1986, nr 8.
- Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997.

Akty normatywne

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 30, ze zm.).
- Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. poz. 773).

Orzecznictwo

- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 21.01.2014 r., SK 5/12, OTK ZU-A 2014, nr 1, poz. 2.
- Uchwała składu 7 sędziów SN z 7.04.1952 r., C. 487/52, „Nowe Prawo” 1952, nr 7-8.
- Uchwała SN z 11.09.1997 r., III CZP 39/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 191.
- Uchwała SN z 30.09.2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 84.
- Orzeczenie SN z 4.10.1966 r., II CZ 117/66, OSN 1967, nr 2, poz. 40.
- Wyrok SN z 20.06.2000 r., III CKN 835/98, Lex nr 51366.
- Wyrok SN z 1.12.2010 r., III KK 315/09, „Prokuratura i Prawo” 2011 nr 5, poz. 12, OSNwSK 2010, nr 1, poz. 2388.
- Postanowienie SN z 25.06.1996 r., II CRN 214/95, Lex nr 26273.
- Postanowienie SN z 9.09.1997 r., I CKU 13/97, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, s. 29.
- Postanowienie SN z 15.12.1999 r., I CKN 299/98, OSP 2000, nr 12, poz. 186.
- Postanowienie SN z 5.06.2014 r., IV CZ 32/14, Lex nr 1493926.
- Postanowienie SN z 30.09.2015 r., I KZP 8/15, OSNKW 2015, nr 12, poz. 100.
- Postanowienie SN z 5.12.2019 r., III CZP 37/19, niepubl.
- Postanowienie SN z 25.06.2020 r., I KZP 4/20, OSNKW 2020, nr 7, poz. 40.
- Wyrok SA w Warszawie z 4.12.2018 r., V ACa 1551/17, Lex nr 2609424.

A parent as a representative of a harmed minor in a criminal proceeding related to failure to provide alimony. Comments to the judgement of the Supreme Court of 25 June 2020, I KZP 4/20

ABSTRACT

The comments to the judgement of the Supreme Court of 25 June 2020, I KZP 4/20 approves the ruling specified therein that in the event of criminal proceedings related to an offence under § 1 or 1a Article 209 of the criminal code against one parent of the child, the minor's rights may be exercised by the other parent.

Criticism was focused on the statement that this is because “the legal actions taken by a representative of a harmed minor (child) in such proceedings are legal actions concerning, e.g. maintenance and upbringing funds due to the child from such parent, within the meaning of Article 98 § 2.2 of the Family and Guardianship Code”.

Key words: offence of failure to provide alimony, harmed minor, statutory representation, proceedings related to maintenance and upbringing funds due to the child from a parent.